

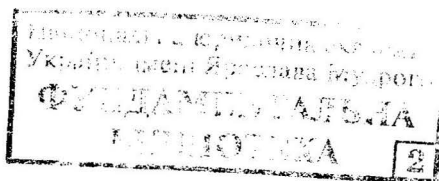
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ІСТОРІЯ ДИПЛОМАТІЇ”

**Харків
2008**

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДИПЛОМАТІЇ»

*Затверджено Вченою радою академії
(протокол № 2 від 19.09.2008 р.)*

Програма навчальної дисципліни «Історія дипломатії» / Уклад.: М.В. Буроменський, А.А. Масєвська, О.А. Мірошніченко. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2008. – 12 с.

**У к л а д а ч і: М.В. Буроменський,
А.А. Масєвська,
О.А. Мірошніченко**

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою академії (протокол № 6 від 25.09.2008 р.)

Вступ

Курс «Історія дипломатії» викладається на 3 курсі і має закріпити знання з основних історичних подій і особливостей дипломатичної діяльності держав.

Мета навчальної дисципліни – розширення у студентів світогляду, набуття знань, навичок, умінь оцінки історичних явищ, необхідних для майбутньої діяльності, вивчення особливостей дипломатичних відносин таких держав, як Велика Британія, Франція, Росія, Німеччина та інші.

Завданням дисципліни є засвоєння студентами найважливіших етапів розвитку міждержавних відносин, починаючи з Давньої Греції; самостійно оцінювати сучасні тенденції розвитку дипломатичних стосунків.

Предмет дисципліни – вивчення основних історичних дат і дипломатичних відносин, які їм передували. Опанування історичного досвіду стосунків західно-європейських країн, України і Росії тощо.

Після опанування курсу студенти повинні:

– **знати** періодизацію міждержавних відносин у найвизначніші моменти історії людства (Вестфальський мир 1648 р., буржуазні революції, війни тощо).

– **уміти**: працювати з історичними джерелами, аналізувати зміст дипломатичних документів, логічно викладати матеріал, аргументовано максимально об'єктивно і коректно висловлювати свою думку, щодо проблемних і дискусійних питань, розкривати взаємозв'язок з іншими дисциплінами.

Тема 1

Предмет, об'єкт, структура курсу «Історія дипломатії»

Історія дипломатії як наука. Структура й періодизація курсу. Дипломатія й міжнародні відносини. Місце історії дипломатії в системі історичних і політичних наук. Цивілізаційний підхід до вивчення історії і дипломатії.

Тема 2

Дипломатія в системі міждержавних відносин Давньої Греції та Риму

Антична цивілізація і її особливості. Зародження дипломатії в Греції (XII – VIII ст. до н.е.). Дипломатія в класичний період давньогрецької історії (VIII – IV ст. до н.е.). Договори й союзи. Посли й посольства. Пелопоннеська війна.

Держава, політичні відносини й дипломатія в працях давньогрецьких мислителів. Геракліт, Демокріт, софісти, Платон, Аристотель.

Греко-перські відносини як домінанта давньогрецької історії. Коринфський конгрес (338 – 337 р. до н.е.).

Основні риси римської дипломатії в період Республіки. Дипломатія за часів Пунічних війн. Дипломатична перемога римлян у Єгипті й в Ахейському союзі. Поразка ахеян (146 р. до н.е.) і скорення римлянами Греції. Дипломатія Юлія Цезаря в Галлії (58 – 51 р. до н.е.).

Організація дипломатичного апарата в епоху Імперії. Римська дипломатія в епоху Октавіана Августа. Угода по вірменському питанню між Римом і Парфією (66 р.).

Внутрішня дипломатія. Союзні договори з варварами (IV – V ст. н.е.). Професія дипломата, риторико-дипломатичні школи.

Тема 3

Дипломатія європейського середньовіччя.

Дипломатія епохи Великого переселення народів. Римська імперія й варвари. Посольська справа у Візантії (VI-X ст.). Дипломатія Юстиніана (527-565 р.). Дипломатія Карла Великого. Міжнародне становище Київської Русі, відносини з Візантією, із греками. Арабська дипломатія.

Дипломатія періоду феодальної роздробленості Європи. Розпад імперії Карла Великого. Папи й Священна Римська імперія німецьких націй.

Дипломатія зміцнення феодальних монархій. Виникнення національних держав і дипломатична діяльність Франції в XII – XV століттях.

Міжнародні зв'язки Італії. Флорентійські дипломати. Венеціанська дипломатія.

Міжнародні відносини Київської Русі в XI – XIII століттях. Посольська служба. Порядок укладання договорів. Російсько-татарські відносини в XIII-XV століттях. Заснування Великого Князівства Московського.

Тема 4

Міжнародні відносини й дипломатія на початку Нового часу.

Великі географічні відкриття й перша хвиля колоніальних захоплень. Політична карта миру XVI сторіччя. Епоха Відродження. Народження нових принципів міждержавних відносин, міжнародного права. Державний інтерес як принцип зовнішньої політики. Теорія «природних кордонів». Органи зовнішньої політики й дипломатії в XVI столітті.

Виникнення єдиних централізованих держав. Гегемонія Іспанії Карла V і Пилипа II. Основні лінії зовнішньої політики й дипломатії Франції. Дипломатична діяльність Англії. Дипломатія Московського великого князівства при Івані III і Московського царства при Івані IV.

Тема 5

Дипломатія в період становлення Вестфальської системи міжнародних відносин (друга половина XVII – перша половина XVIII ст.ст.)

Гегемонія Франції в міжнародних відносинах на європейському континенті. Дипломатія «великого задуму» Генріха IV. Дипломатична діяльність кардинала Ришельє в період Тридцятирічної війни. Вестфальський мир і його значення. Боротьба за гегемонію на континенті й у колоніальному світі. Людовік XIV і його дипломатія. Династичні війни й початок занепаду впливу Франції.

Англійська дипломатія після буржуазної революції. «Довгий парламент» і зовнішня політика Англії. Дипломатія Кромвеля. Завершення війни з Голландією й початок війни з Іспанією. Нормалізація відносин із Францією. Уільям Пітт.

Міжнародне становище Московської держави в XVII столітті. Основні напрямки російської зовнішньої політики. Приєднання України до Росії. Андрусівське перемир'я 1667 р. Антитурецька коаліція європейських держав. Нерчинський договір 1689 р. і російсько-китайські відносини. Дипломатичні установи Московської держави. Дипломатія Петра I і вихід Росії на береги Балтійського моря. Семирічна війна і її значення в європейській політиці. Ослаблення Туреччини й виникнення «східного питання».

Тема 6

Україна в XVII ст.

Міжнародна діяльність Б. Хмельницького, І. Мазепи, П. Орлика. Дипломатія і військові походи Війська Запорізького.

Тема 7

Принцип суверенітету й дипломатія останньої третини XVIII – початку XIX століть.

Війна за незалежність британських колоній у Північній Америці й позиції європейських держав. Укладання союзного і торговельного договору між Парижем і Сполученими штатами (1778 р.). Оголошення Росією збройного нейтралітету (1780 р.). Мирні переговори американців з Англією. Версальський договір 1783 р. Утворення США та міжнародні відносини. Англо-американський договір 1794 р.

Криза дипломатії французького абсолютизму (1789 р.). Європейська дипломатія й французька революція 1791 – 1794 рр. Вільям Пітт-Молодший. Катерина II і російська дипломатія в Європі. Європейська політика Пруссії. Австрія, бельгійська революція 1789 р. і підготовка до війни із Пруссією. Англія як вершителька долі європейської рівноваги. Революція у Франції й дестабілізація міжнародних відносин на континенті. Французька дипломатія при Законодавчих зборах (осінь 1791 – літо 1792 рр.). Дипломатія якобінської диктатури. Дипломатична діяльність Франції в період термідоріанського режиму й директорії (1794 – 1799 рр.). Талейран і Бонапарт.

Європейські дипломатичні відносини при Наполеоні (1799 – 1814 рр.): до Тільзита й після 1804 р. Революційні війни: від експансії до гегемонії. Континентальної блокада Англії (21 листопада 1806 р.). Ерфуртська зустріч Олександра I і Наполеона (1808 р.). Зрада Талейрана і його таємні зносини з російським імператором. Місія Меттерніха 26 червня 1813 р. Шомонський трактат. 1 березня 1814 р.

Тема 8

Дипломатія в період Віденської системи міжнародних відносин (перша половина XIX століття).

Віденський конгрес і його рішення (жовтень 1814 – червень 1815 рр.). Легітимізм. Польсько-саксонське питання. Таємна угода Австрії, Франції й Англії проти Росії й Пруссії (3 січня 1815 р.). Німецький союз. «100 днів» Наполеона. Підсумки Віденського конгресу: Олександр I, Меттерніх, Талейран, Кеслрі, Гарденберг як дипломати. Відновлення балансу сил.

«Європейський концерт». Конгреси в Троппау (1820 р.) і Лайбаху (1821 р.). Священний союз і «пробудження національностей». Дипломатія Каннінга. Веронський конгрес 1822 р. Англія і утворення незалежних держав у Латинській Америці. «Доктрина Монро». Грецька проблема. Зближення Росії,

Англиї та Франції і подальший розвал Священного союзу. Місія Веллінгтона. Російсько-турецька війна 1828 – 1829 рр. Адрианопольський мир (1829 р.).

Від липневої революції 1830 р. у Франції до революційних переворотів у Європі 1848 – 1849 рр. Польське повстання (1830 – 1831 рр.). Бельгійська революція й великі держави. Пальмерстон. Микола I. Революції 1848 р. і катастрофа Віденської системи.

Тема 9

Дипломатія епохи національних війн і «національної політики» (70-ті роки XIX століття).

«Принцип національностей» у політиці Наполеона III. Російсько-турецький конфлікт 1853 р. Зайняття російськими військами Дунайських князівств. Вступ Англії й Франції в російсько-турецьку війну. Кримська війна. «Чотири пункти» Наполеона III. Паризький конгрес 1856 р.

Європейські держави й об'єднання Італії. Погіршення англо-французьких відносин. Війна Франції й Італії з Австрією (1859 р.). «Реальна політика» Бісмарка й проблема об'єднання Німеччини. Бісмарк як дипломат. Угода між Австрією й Пруссією. Миру з Данією. Австро-пруссська війна 1866 р.

Франко-пруссська війна. Позиція Росії, Австро-Угорщини та Італії. Скасування нейтралітету Чорного моря. Укладення прелімінарного мирного договору у Версалі. Проголошення Німецької імперії. Паризька комуна й міжнародна дипломатія. Франкфуртський мир (10 травня 1871 р.). Зміна балансу сил у Європі.

Політика «блискучої ізоляції» Великобританії. Угода трьох імператорів (1873 р.). Військова тривога 1875 р. Росія й Східна криза 70-х років XIX століття. Російсько-турецька війна 1877 – 1878 рр. Берлінський конгрес 1878 р.

Заснування Австро-німецького союзу (1879 р.). Підписання Потрійного союзу Німеччини, Австро-Угорщини й Італії (20 травня 1882 р.). Російсько-німецький Договір перестраховки 1887 р. Російсько-французький союз (1891 – 1893 рр.). Відновлення балансу сил у Європі.

Тема 10

Завершення дипломатичної боротьби за поділ миру й перші війни за його перерозподіл.

Колоніальна політика європейських держав у другій половині XIX ст. Протекціонізм і посилення боротьби за колонії і сферу впливу. Колоніальна експансія Англії в 70-ті роки XIX століття. Захоплення Францією Тунісу в 1881 р. Англо-Французьке суперництво в Єгипті. Окупація Єгипту англійськими військами (1882 р.). Колоніальна політика Бісмарка. Територіальний поділ Африки. Зіткнення колоніальних інтересів Росії й Англії в Середній Азії. Зовнішня експансія США і Японії. Іспано-американська війна 1898 р. Доктрина «відкритих дверей». Англо-бурська війна 1899 – 1902 рр. Договір про

Панамський канал 1903 р. Англо-японський союзний договір 1902 р. Питання про евакуацію Маньчжурії. Російсько-китайські відносини. Спроба англо-російського зближення. Російсько-японська війна 1904 – 1905 рр. Портсмутський мир 1905 р.

Тема 11

Міжнародні конфлікти й кризи початку ХХ століття: дипломатичні аспекти.

Міжнародні конфлікти як і проблеми їх дипломатичного врегулювання Угода від 8 квітня 1904 р. і англо-французька Антанта. Спроби створення російсько-німецького союзу наприкінці 1904 р. і їх провал. Зустріч Миколи II і Вільгельма II у Берке. Марокканська криза 1905 – 1906 рр. Посилення франко-британського військового співробітництва. Англо-російська угода 1907 р. і виникнення потрійної Антанти. Англо-французький, англо-російський і російсько-японський колоніальні компроміси.

Англо-німецьке морське суперництво. Боротьба за Балкани й Туреччину на початку ХХ століття. Російсько-австрійська угода 1908 р. Потсдамська зустріч. Боснійська криза. Італо-турецька війна. Зміцнення Антанти.

Балканський блок. Перша балканська війна. Нарада послів великих держав у Лондоні. Друга балканська війна. Бухарестський мир і територіальний перерозподіл на Балканах. Балканське питання наприкінці 1913 – початку 1914 рр.

Тема 12

Дипломатія й міжнародні відносини в період першої світової війни.

Передумови й причини світової війни. Липнева криза 1914 р. Антанта й Четверний союз. Австро-угорський ультиматум Сербії. Німецький ультиматум Росії. Початок російсько-німецької війни. Оголошення Німеччиною війни Франції. Вторгнення німецьких військ у Бельгію. Вступ у війну Англії, Японії, Туреччини, Італії.

Дипломатична боротьба за залучення у війну нейтральних держав. Втягування у воєнні дії Болгарії, Румунії. Вступ у першу світову війну США. Спроби розколу воюючих коаліцій і укладання сепаратного миру. Лютнева революція 1917 р. у Росії й загострення протиріч в Антанті. 14 пунктів В. Вільсона.

«Мирні» маневри Німеччини в 1917 р. Жовтнева революція 1917 р. у Росії. Радянська дипломатія. Західні союзники й Росія в 1917 р. Брестський мир. Поразка німецького блоку в першій світовій війні. Капітуляція Австро-Угорщини й Туреччини. Прохання Німеччини про перемир'я. Комп'єнське перемир'я, Версальський мир. Підсумки першої світової війни.

Тема 13

Міжнародні відносини між двома світовими війнами

дипломатія центральної ради, Гетьмана Скоропадського і директори.
Міжнародно-правова суб'єктність України. Ризький мирний договір УРСР і РРФСР та Польщі.

Генуезька конференція. Рапальський договір. 1924 р.- рік визнання.
Локарнські угоди і прийняття Німеччини до Ліги націй. Плани Дауеса і Юнга.
Пакт Тріана – Келлога. Вашингтонська конференція і ситуація на Далекому
Сході.

Мюнхенський зговор. Розчленування Чехословаччини. Переговори
західних держав з СРСР 1939 р. Німецько-радянський договір 23 серпня 1939 р.

Тема 14

Міждержавні відносини під час та після закінчення другої світової війни (1945 – 1962 рр.)

«Дивна віна». Поразка Польщі та Франції. Напад Німеччини на СРСР.
Конфлікт між Японією і США. Війна на Тихому океані. Відносини між
союзниками у 1942 – 1945 рр. Тегеран. Ялта. Постдамська конференція.
Розгром Японії. Перше застосування атомної зброї.

Створення і початок діяльності ООН. Конференція у Сан-Франциско.
Паризька мирна конференція. Мирні договори із Румунією, Болгарією, Італією,
Угорщиною та Фінляндією. Окупація Німеччини. Міжнародно-правове
вирішення проблеми Закарпатської України. Акція «Вісла». «Холодна війна».
Атлантичний союз. Варшавський договір. Договір про мир з Японією.
Берлінська криза (1958-1961 рр.).

Тема 15

Дипломатія від 60-х років і до сьогодні

Позиція де Голля, Макміллана, Ейзенхауера, Кеннеді. Голлізм і
ослаблення західного табору. Китайсько-радянські відносини. В'єтнамська
війна. Процес десталінізації в відносинах країн Центральної та Східної Європи.
Радянська інтервенція в Угорщину. Політика Румунії. «Празька» весна.
Доктрина Брежнєва.«Перебудова» Горбачова. Зміни у зовнішній політиці
Польщі і Угорщини. Возз'єднання Німеччини. Розпуск ОВД, НАТО і її нові
члени.

Зміни на Балканах. Переорієнтація Болгарії, македонська проблема.
Розпад Югославської федерації.

Тема 16

Українська дипломатія після другої світової війни.

Конституційні та законодавчі зміни 1944 р. Участь України у
міжурядових організаціях і міжнародних конференціях. Українські дипломати:
О. Корнійчук, Д. Мануїльський, В. Кравець, Б. Тарасюк, А. Зленко. Правові
аспекти здійснення державного суверенітету України. Проголошення 16 липня
1990 р. Декларації про державний суверенітет України, 24 серпня 1991 р. –
Акта про незалежність України. Визнання її міжнародної правосуб'єктності.
Дипломатична діяльність України

1. Восточная Европа в древности и средневековье- М.: Наука, 1978.- 368 с.
2. Голобуцкий В.А. Дипломатическая история освободительной войны украинского народа 1648 - 1654 г.г.- К.: Госполитиздат УССР, 1962.- 360 с.
3. Головченко В.І., Тамм А.С. Лекційні матеріали до курсу "Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході (сер.40-х-кін.90-х рр).- 2-е вид., випр. і доп.- Х.: Штрих, 1999.- 44 с.
4. Дюрозель, Жан-Батіст Історія дипломатії від 1919 року до наших днів: Пер. с фр.- К.: Основа, 1999.- 903 с.
5. Зінченко А.Л. Історія дипломатії: Від давнини до нового часу- К.: РВЦ "Проза", 2005.- 559 с.
6. Ивонин Ю.Е. У истоков европейской дипломатии нового времени- Мп.: Университетское, 1984.- 160 с.
7. История дипломатии. Т. 1- М.: Госполитиздат, 1959.- 896 с.
8. Котляр М.Ф. Дипломатичні відносини між двома осередками влади в Давньоруській державі (70-90 рр. XII ст.) // Український історичний журнал.- 2003.- № 1.- С.23-36.
9. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-70-ті рр.): Підручник /В.А.Манжола, М.М. Білоусов, Л.Ф.Гайдуков та ін. – К.:Либідь, 2003. – 560 с.
10. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 рр.): Підручник /Л.Ф.Гайдуков, В.Г.Кремень, Л.В.Губерський та ін. – К.:Либідь, 2001. – 624 с.
- 11.Никольсон Г. Дипломатическое искусство. Четыре лекции по истории дипломатии- М.: Ин-т междунар. отношений, 1962.- 118 с.
- 12.Сиполс В.Я. Дипломатическая борьба накануне второй мировой войны.- 2-е изд., дораб. и доп.- М.: Междунар. отношения, 1989.- 336 с.

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ІСТОРІЯ ДИПЛОМАТІЇ”

Укладачі: БУРОМЕНСЬКИЙ Михайло Всеволодович,
МАЄВСЬКА Алла Анатоліївна,
МІРОШНИЧЕНКО Ольга Анатоліївна

Відповідальний за випуск *М.В. Буроменський*

Редактор *В.В. АрнаUTOVA*

Комп'ютерна верстка *А. В. Яно*

План 2007, поз. 48

Підп. до друку 20.11.2008. Формат 84x108 ¹/₃₂. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Умовн. друк. арк. 0,87. Облік.-вид. арк. 0,46. Вид. № 82.
Тираж 60 прим. Зам. № 3385. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національної юридичної академії України,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національної юридичної академії України,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.